

RAZLAGA POJMOV

ZA POTREBE IZDELAVE OCEN TVEGANJ ZA NESREČE (IZ SMERNIC EU, KI UREJAJO OCENJEVANJE TVEGANJ ZA NESREČE)

Doseganje skupne terminologije ostaja izziv¹. Znanstveniki in strokovni delavci so razvili posebno terminologijo za ocenjevanje posameznih nevarnosti in vplivov. Ta terminologija se močno razlikuje med različnimi disciplinami. Namen smernic ni, da bi uskladile terminologijo specializiranih disciplin. Vseeno pa je treba različno terminologijo narediti primerljivo, ko jo uporabljamo pri nacionalnih ocenjevanjih tveganja. Tako se za namene smernic EU zahteva univerzalnejši pristop, ki obsega večje število različnih področij tveganj. Za namen teh smernic se uporablja terminologija iz mednarodnih standardov, ki jih je oblikovala Mednarodna organizacija za standardizacijo, še posebej ISO 31000, ISO 31010 in temu odgovarjajoč ISO Guide 73², skupaj s pogosteje uporabljeno terminologijo UNISDR glede zmanjševanja tveganja za nesreče, ter številnimi novimi predlogi, posebej prilagojenimi tem smernicam.

Za namene teh smernic glede nacionalnega ocenjevanja tveganja se uporabljajo naslednje definicije izrazov:

Nevarnost (Hazard): je nevaren pojav, snov, človekova dejavnost ali stanje, ki lahko povzroči izgubo življenja, poškodbe ali druge posledice za zdravje, škodo na premoženju, prekinitve oskrbe s prehrano in storitev, družbene in gospodarske motnje ali okoljsko škodo. Opomba: v tehničnih okoljih so nevarnosti opisane kvantitativno z verjetno pogostostjo pojavljanja različnih jakosti za različna področja, kot so določene iz zgodovinskih podatkov ali znanstvenih analiz. (UNISDR, 2009).

Naravna nevarnost (Natural hazard): naravni proces ali pojav, ki lahko povzroči izgubo življenja, poškodbe ali druge posledice za zdravje, škodo na premoženju, prekinitve oskrbe s prehrano in storitev, družbene in gospodarske motnje ali okoljsko škodo. Opomba: *Naravne nevarnosti so del vseh nevarnosti. Izraz uporabljamo za opis dejanskih nevarnih dogodkov kot tudi za latentne nevarne razmere, ki lahko povzročijo prihodnje dogodke. Dogodke v zvezi z naravno nevarnostjo lahko označimo z njihovo velikostjo ali jakostjo, hitrostjo pojavitve, trajanjem in območjem obsega.* (UNISDR, 2009).

Tehnološka nevarnost (Technological hazard): Nevarnost, ki izvira iz tehnoloških ali industrijskih razmer, vključno z nesrečami, nevarnimi postopki, odpovedmi infrastrukture ali posebnimi človekovimi dejavnostmi, ki lahko povzroči izgubo življenja, poškodbe, bolezni ali druge posledice za zdravje, škodo na premoženju, prekinitve oskrbe s prehrano in storitev, družbene in gospodarske motnje ali okoljsko škodo. (UNISDR, 2009).

---

¹ Glej: Armonia: Ocenjevanje in prikaz večvrstnih tveganj za prostorsko načrtovanje – pristopi, metodologije in orodja v Evropi.

² ISO 31000: Obvladovanje tveganja – Načela in smernice – izdani leta 2009 in posredujejo načela ter generične smernice glede obvladovanja tveganja. Uporabljajo jih lahko vsa javna, zasebna ali skupnostna podjetja, združenje, skupina ali posameznik. Niso specifični za katerokoli industrijo ali sektor. ISO 31010: Obvladovanje tveganja – tehnike ocenjevanja tveganja je podporni standard za ISO 31000 in daje smernice glede izbire in uporabe sistematičnih tehnik za ocenjevanje tveganja. ISO vodnik 73: Obvladovanje tveganja – Slovar zagotavlja definicije splošnih izrazov, ki se nanašajo na obvladovanje tveganja.

Izpostavljenost (Exposure): Ljudje, premoženje, sistemi ali drugi elementi, prisotni na nevarnih območjih, ki so zaradi tega lahko izpostavljeni morebitnim izgubam. (UNISDR, 2009).

Ranljivost (Vulnerability): Značilnosti in okoliščine skupnosti, sistema ali sredstev, zaradi katerih so ti dovzetni za učinke nevarnosti. (UNISDR, 2009).

V verjetnostnih(P)/kvantitativnih ocenjevanjih tveganja izraz ranljivost odraža del ali odstotek izpostavljenosti, za katerega je verjetno, da bo zaradi posamezne nevarnosti izgubljen.

Odpornost (Resilience): Sposobnost sistema, skupnosti ali družbe, ki je izpostavljena nevarnostim, da se pravočasno in učinkovito upre nevarnosti, jo sprejme, se ji prilagodi ter si opomore od njenih učinkov, vključno z obvarovanjem in obnovo njegovih temeljnih struktur in funkcij. (UNISDR, 2009).

Tveganje (Risk): je kombinacija posledic dogodka (nevarnosti) in s tem povezano verjetnostjo(L)/verjetnostjo(P) njegove pojavitve. (ISO 31010).

Ocenjevanje tveganja/Ocena tveganja (Risk assessment): je celoten proces ugotavljanja, analize in ovrednotenja tveganja. (ISO 31010)/ celoten medsektorski postopek ugotavljanja, analize in evalvacije (ovrednotenja) tveganja na nacionalni ali ustrezni podnacionalni ravni (vir: Sklep Evropskega parlamenta in sveta o mehanizmu Unije na področju civilne zaščite).

Ugotavljanje tveganja (Risk identification): je proces odkrivanja, prepoznavanja in opisovanja tveganj. (ISO 31010).

Analiza tveganja (Risk analyses): je proces, v katerem doumemo naravo tveganja in določimo stopnjo tveganja. (ISO 31010).

Ovrednotenje tveganja (Risk evaluation): je proces primerjanja rezultatov analize tveganja z merili tveganja, da lahko določimo, ali sta tveganje in/ali njegov obseg sprejemljiva ali znosna. (ISO 31010).

Merila tveganja (Risk criteria): so sprejeta merila, po katerih se vrednoti pomembnost tveganja. (ISO 31010).

Posledice (Consequences): so negativni učinki nesreče, izraženi z vplivom na ljudi, gospodarskimi in okoljskimi ter političnimi/družbenimi vplivi. (ISO 31010).

Vplivi na ljudi (Human impacts): se izrazijo kot kvantitativno merjenje naslednjih dejavnikov: število smrti, število huje poškodovanih ali bolnih ljudi ter število za stalno razseljenih ljudi.

Gospodarski in okoljski vplivi³ (Economic and enviromental impacts): so zbir stroškov za zdravljenje ali zdravstveno oskrbo, stroškov takojšnjih ali dolgoročnih nujnih ukrepov, stroškov obnove stavb, sistemov javnega prevoza in infrastrukture, premoženja, kulturne dediščine itd., stroškov okoljske obnove in drugih okoljskih stroškov (ali okoljske škode), stroškov motenj v gospodarski dejavnosti, vrednosti zavarovalnih izplačil, posrednih stroškov za gospodarstvo, posrednih socialnih stroškov ter drugih

---

³ Okoljske vplive moramo, kjer je to mogoče, meriti z gospodarskimi merili, lahko pa so vključeni tudi v nemerljive pojme, kot so politični/družbeni vplivi.

ustreznih neposrednih in posrednih stroškov.

Politični/družbeni vplivi (Political/social impacts): se ponavadi merijo s polkvantitativno lestvico in lahko vključujejo kategorije, kot so javno ogorčenje in zaskrbljenost, poseganje v ozemlje, nasprotovanje mednarodnim stališčem, zloraba demokratičnega sistema in socialno-psihološki vpliv, vpliv na javni red in varnost, politični in psihološki zapleti in škoda na kulturnih objektih ter drugi dejavniki, ki so pomembni in jih ne moremo meriti s posameznimi enotami, kot je na primer določena okoljska škoda.

Verjetnost (Likelihood): je možnost, da se bo nekaj zgodilo. V terminologiji obvladovanja tveganja se beeda »verjetnost« uporabljata za označevanje možnosti, da se bo nekaj zgodilo, ki se lahko določi, izmeri ali ugotovi objektivno ali subjektivno, kakovostno ali količinsko ter opiše s pomočjo splošnih izrazov ali matematično (kot verjetnost ali pogostost v danem časovnem obdobju). (Vir: ISO Vodilo 73:2009, definicija 3.6.1.1).

Grožnja (Threat): je potencialno škodljiv fizični dogodek, pojav ali dejavnost namernega/zlonamernega značaja.

Ocena posameznega tveganja (Single-risk assessment): določa tveganje (to je verjetnost(L) in posledice) ob posamezni nevarnosti (na primer poplavi) ali tipu nevarnosti (na primer poplave), ki se pojavi na nekem geografskem območju v določenem časovnem obdobju.

Ocena več možnih tveganj (Multi-risk assessment): določa celotno tveganje zaradi več nevarnosti, ki se pojavljajo istočasno ali si sledijo v kratkem času, ker so odvisne ena od druge ali ker jih povzročata isti sprožilni dogodek ali nevarnost, ali pa zgolj ogrožajo iste elemente, ki so izpostavljeni tveganju (ranljivi/izpostavljeni elementi) brez kronološkega sovpadanja.

Ocena več možnih nevarnosti (Multi-hazard assessment): določa verjetnost(L) pojavljanja različnih nevarnosti, ki se pojavljajo istočasno ali si sledijo v kratkem času, ker so odvisne ena od druge ali ker jih povzročata isti sprožilni dogodek ali nevarnost, ali pa zgolj ogrožajo iste elemente, ki so izpostavljeni tveganju (ranljivi/izpostavljeni elementi) brez kronološkega sovpadanja.

Ocena nevarnosti (Hazard assessment): določa verjetnost(P) pojavljanja posamezne nevarnosti določene intenzitete.

Prikaz nevarnosti (Hazard map): je prikaz stopnje verjetnosti(P) pojavljanja nevarnosti na nekem geografskem območju. Taki prikazi se lahko osredotočajo samo na eno nevarnost ali pa vključujejo več vrst nevarnosti (prikaz več možnih nevarnosti).

Prikaz več možnih nevarnosti (Multi-hazard map): je prikaz stopnje verjetnosti(P) pojavljanja več nevarnosti na nekem geografskem območju.

Prikaz tveganja (Risk map): je prikaz stopnje tveganja na nekem geografskem območju. Taki prikazi se lahko osredotočajo samo na eno tveganje ali pa vključujejo različne tipe tveganj.

Scenarij tveganja (Risk scenario): je opis situacije posameznega ali več možnih tveganj, ki imajo pomembne posledice. Namen scenarija je podrobneje oceniti določen tip tveganja, ki je zanj značilen, ali

pa predstavlja informativni primer ali ponazoritev.

Viri:

- Sklep Evropskega parlamenta in sveta o mehanizmu Unije na področju civilne zaščite) (za pojem ocena tveganja)
- ISO Vodilo 73:2009 (za pojem verjetnost)
- Smernice za ocenjevanje in prikaz tveganj na področju obvladovanja nesreč, 2010 (za vse ostale pojme)